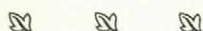

kwaad, gewoonlijk gaan ze hun vasten gang en laten zich door een paar dagen vorst niet storen. Het eind van de maand ziet ooievaar en lepelaar komen en vindt de schildvink al een week in vollen slag, de specht op het sterkst van zijn roffel. Dit jaar 1938 roffelde de specht alweer op 3 Januari in zijn ouden populier op Binnenduin, altijd weer tegen dezelfde dikke doode takken. Hij bleef voorloopig alleen. De kleine bonte specht is tegenwoordig veel minder algemeen, dan een jaar of tien geleden. Boomklevers worden in Februari ook luidruchtiger, we kunnen eens nagaan of hun aantal weer toeneemt. Bij ons in Bloemendaal lijkt dat wel het geval te zijn.

JAC. P. THIJSSE.

BOEKBESPREKING.

De N. J. N. Kalender voor 1938. „Deze kalender is bedoeld voor alle natuurvrienden, doch in het bijzonder voor de jongeren onder hen”.

Ik kan mij kwalijk meer onder de jongeren rekenen, maar ik geniet toch volop van het bijzonder fraaie werk, dat mij vervult met groote tevredenheid, dezelfde tevredenheid, die mij doorstraalt bij het lezen van haast iedere aflevering van *Amoeba*, het maandblad van de N. J. N. Het komt niet te pas, dit jeugd-gedoe te analyseeren, maar wel kan ik zeggen, dat ik er mijn beste en edelste aspiraties in terug vind, uit de dagen van meer dan een halve eeuw geleden, toen ook ik in Arcadië leefde. Af en toe kom ik er nog wel eens.

Maar laat ons terugkeeren tot den kalender. Die is alweer prachtig en heelemaal geen sleurvolgving van de vorige. De twaalf maandbladen getuigen van de veelzijdige bemoeienis van onze jonge vrienden. De vogels zijn betrekkelijk het sterkst vertegenwoordigd, maar dat kan al haast niet anders. Indrukwekkend en ontroerend zijn de moerasvioletjes van het blad voor April. Het blad voor Mei geeft een heerlijk beek-landschap in den Achterhoek, een treffende vermaning om toch met kracht en macht en ernst en offervaardigheid te streven naar het behoud van die beeklandschappen waarvan de beteekenis al duidelijker en duidelijker wordt, dank zij de kampen van de N. J. N. in het Kottensche bij Winterswijk. De ammonieten van het blad voor November zijn symbolisch voor de groote belangstelling in de geologie en de eendenmossels van Augustus voeren ons naar de onuitputtelijke stranden van ons lieve Nederland.

Deze prachtige kalender kost slechts drie kwartjes. Hij is verkrijgbaar door storting of overschrijving van dit bedrag op postrekening 233040 ten name van de Administratie van den Nederlandschen Jeugdbond voor Natuurstudie.

JAC. P. THIJSSE.

Dr. C. EYKMAN: *De Nederlandsche Zoogdieren II* (Uitgave van de Vereeniging tot oprichting en instandhouding van een Natuurhistorisch Museum te Rotterdam. Groot 4°. 112 p. p. 43 ill. Prijs f 2,75. Deel I en II te saam gehonden f 6,—).

Dit deel bevat de Vleermuizen, Hoefdieren en Roofdieren en is even grondig en fraai behandeld als deel I. Wij bezitten nu in dit werk een goeden grondslag voor de bestudeering van onze Zoogdieren. Ik hoop, dat we er plezier van zullen beleven en dat een goede Natuurbeschermingswet nog net op het nippertje te hulp kan komen, om onze Marters, Dassen en Otters voor uitroeiing te behoeden.

En nu moeten we allemaal ons best doen, om nog wat meer te weten te komen omtrent het leven van onze zoogdieren, groot en klein. Bijvoorbeeld, hoe staat het met het plantaardig voedsel van de vossen? Eykman zegt: „een enkele maal (b.v. bessen)”. Nu zou ik die „enkele maal” wel willen uitbreiden tot „dikwijls” of „geregeld”. Wij weten, dat de vossen om en bij ons natuurmonument Oosterwijk veel vruchten eten van de Amerikaansche Vogelkers en dat die plant uit de uitwerpselen van de vos overal in de hei opslaat. De vos eet ook graag boschbessen, bramen, rozebottels en zaait ook die planten uit. Ook appels en peren, afval onder de

boomen. De studie van de zoogdieren is heel wat moeilijker dan die van de vogels. Het is meestal werk van den nacht en van de schemering en van de verborgenheid, maar daardoor juist des te avontuurlijker. Ik heb er wel eens meevallertjes mee gehad. T.

Dr. J. P. DE GAAY FORTMAN en W. M. HEYL: *Beknopt Leerboek der Plantkunde*. Tweede deel. 264 pp. 290 ill. Wolters. Groningen. Ingen. f 2,90. Geb. f 3,25.

Een uitmuntend boek, geheel „bij”. Het bevat de anatomie, de physiologie, de erfelijkheidsleer, de systematiek (met nadere behandeling van de Thallophyten en de Archegoniaten) en dan bovendien nog een heel goed hoofdstuk over belangrijke cultuurgewassen, botanie en tuinbouw, boschbouw en plantengeografie.

Het is onze oprechte wensch, dat binnenkort aan onze Middelbare Scholen en Gymnasia aan de biologie de plaats worde ingeruimd, die haar toekomt en dat daar dan inderdaad een Leerboek als dit, grondig kan worden doorgewerkt. T.

J. W. BOERMAN en K. M. KNIP: *Dierkunde voor M.U.L.O. Scholen*. Dertiende druk, herzien door L. DORSMAN CZN, L. A. GELEYNSE en G. J. H. HULSING.

Groningen. Wolters. 178 pp. 198 ill. Ing. f 1,70. Geb. f 1,90.

Nu alweer de dertiende druk. Dat is om er liefhebberij in te krijgen. Er zijn enkele veranderingen aangebracht o.a. in de nut- en schadekwestie. Nu zou ik nog wel willen zien, dat de blauwe reiger behalve in „hooge boomen” ook nog al veel nestelt in rietlanden, wat de jeugdherbergers o.a. op Texel te zien krijgen. Ik zou in zoo’n belangrijk boek ons eigen land wel wat duidelijker willen zien. Het hoofdstuk over natuurbescherming doet al heel prettig aan. Maar overal in den tekst, waar het pas geeft moest ons mooie land met zijn merkwaardig klimaat eventjes voor den dag komen, b.v. dat dikwijls de „winterslaap” bij de egels en sommige vleermuissoorten slechts weinig te beduiden heeft, dat eidereend en zwarte specht nieuwe vestigingen zijn, die zich uitbreiden. Bij Natuurbescherming ook de Staatsnatuurmonumenten niet vergeten; die zijn wel haast van evenveel belang als die van de Vereeniging. Het is natuurlijk wel practisch om in een schoolboek weinig te veranderen, maar van veel belang is het toch om van tijd tot tijd eens een fikschen sprong te doen, overeenkomende met de vorderingen van de wetenschap en de eischen van den tijd.

Aan het eind van het boek vinden we eenige jaargangen van schriftelijke opgaven voor het M.U.L.O. eindexamen. Ze moesten voor biologie dat eindexamen maar liever afschaffen, vertrouwen op de goede leerboeken, de toegewijde onderwijzers en de natuurlijke belangstelling bij de leerlingen, als men ze werkelijk *het leven* leert kennen. T.

Dr. JAC. P. THIJSSSE: „Onze groote Rivieren”. Te illustreeren met Verkade’s platen, naar aquarellen van C. Rol, J. Voerman Jr. en H. Rol. Bandversiering en zwart-wit teekeningen van C. Rol. Platen in offset van L. van Leer & Co. Druk- en Bindwerk van Blikman & Sartorius. 1938. Uitgave Verkade’s Fabrieken N.V., Zaandam.

Thijssse heeft zijn prille jeugd aan een onzer rivieren doorgebracht, en als hij daarvan vertelt, merk je dat hij al in die tijd van zijn leven heeft genoten, want uit zijn rivierv verhalen spreekt toch altijd een ietwat aparte toon. Dat was al te horen in vroegere albums, ook weer in „Waar wij wonen” en nu komt er dan een heel album over „onze groote stroomen, de levensaderen van het land, dat zij zelf hebben gebouwd”.

Thijssse’s tekst is het tegendeel van eenzijdige Prikkebeenerij. Alles heeft zijn belangstelling: de heele geschiedenis van de rivieren met al de daarin thuishoorende feiten, of het nu gaat om de oude IJstijdprocessen met hun enorme bodem- en stroombedveranderingen, of over de eerste menselijke pogingen, zich tegen de rivieren te verdedigen, of over de moderne scheepvaart en de normalisatiewerken.

Ook in dit album merkt men telkens weer, hoe ongelooflijk goed Thijssse ons land kent. Door zijn veelzijdige kennis weet hij overal waar hij de Verkade-klant brengt, op talloze interessante

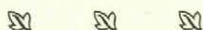
feiten attent te maken. Hij vertelt dan in den loop van zijn verhaal heel veel, en toch heel weinig, want bij elke gelegenheid weet hij juist den smaak op te wekken, om hier wat meer van te willen weten, wat intusschen de ware manier is om „ontwikkeling” te stimuleeren!

De platen (weer groote) sluiten keurig bij den tekst aan, en geven onze rivieren in allerlei aspecten te zien. Ik mis een imposante plaat van de zeescheepvaart op den Nieuwen Waterweg, die in den tekst wel de plaats krijgt die hem toekomt. Alle platen zijn voortreffelijke illustratie. Mij persoonlijk bekoren die van Voerman weer het meest. Ze passen m.i. beter bij Thijsses tekst; er spreekt dezelfde fijne instelling uit. Voerman's platen leggen op voor mij niet te analyseren wijze de nadruk op die sfeer die ook voor mezelf het essentieele in de afgebeelde landschappen is, en daardoor raken zij iets in me, dat Rol's platen niet treffen. Natuurlijk is dat een uiterst subjektieve kwestie, en weliswaar denken meer mensen van mijn soort er eender over, maar Verkade's Albums worden niet alleen voor ons slag geschreven.

De bandteekening bekoort me maar matig.

Zulke geografische albums, geschreven op de wijze en met de kennis waarmee Thijsses dat doet, en zóo voortreffelijk geïllustreerd, zijn de allerbeste reisgidsen die er zijn. Thijsses zelf zegt naar aanleiding van de vele veranderingen die zich in de 20 jaren na de verschijning van zijn IJselalbum hebben voltrokken, dat er nu wel eens een nieuw IJselalbum mocht komen. Daar houden we hem dan aan. Want als hij zegt: „Wij, Verkade-albums, hebben toch al een lang en rijk verleden”, dan voegen wij daaraan toe: en mogen ze een even rijke toekomst hebben.

N. TINBERGEN.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Natuurverarming. Heinz Rangnow, een naturalist, die het Berlijnsche Aquarium verzorgt met slangen, hagedissen, kikvorschen, padden, visschen, spinnen, wespen, engerlingen, kevers rupsen en vlinders, welke dieren hij vangt in en buiten de hoofdstad, alsmede in de overige mark Brandenburg, heeft een boek geschreven: „Fünfzehn Jahre Waldläufer”.

Het is een met zeer fraaie foto's verlicht, boeiend en onderhoudend geschreven werk.

Zijn oordeel, dat gegrond is op bevindingen gedurende de laatste 15 jaren, komt hierop neer, dat de dierenwereld voortdurend armer wordt. Eensdeels is dit een gevolg van het voortgaand in cultuur brengen van de woeste gronden, anderdeels van het meer en meer gebruikmaken van maaimachines en van kunstmeststoffen, terwijl ook het moderne autoverkeer vele dieren noodlottig wordt.

Kende schrijver aanvankelijk in den naasten omtrek van Berlijn verscheidene plekjes woeste grond, waar nog verschillende interessante diersoorten zich hadden kunnen handhaven, geleidelijk verdwenen deze territoriums, als gevolg van de gestage uitbreiding van de wereldstad.

Toen het autoverkeer begon toe te nemen, zag men aanvankelijk in en buiten Berlijn talrijke platgereden padden, egels en andere dieren op den weg liggen. Na eenigen tijd gebeurde dit niet meer; de dieren waren uitgeroeid of althans uiterst zeldzaam geworden.

Voor in grasland levende dieren zijn de maaimachines en kunstmeststoffen fataal gebleken.

„Uitgestrekte graslanden, vroeger rijk aan kikvorschen, zijn sedert maaimachines worden gebruikt, tegenwoordig eenvoudig zonder kikkers. In de eerste jaren na den invoer was het maaien met machines dikwijls zeer moeilijk, tengevolge van het groote aantal der vorengenoemde amphibiën, dat in de messen geraakte. Om de twintig meter moesten de verminkte en verwonde dieren er uit verwijderd worden. Voor een natuurvriend was het een ontzettende aanblik. Thans gebeurt het haast nergens meer, om de eenvoudige reden, dat er geen kikkers meer zijn.

Maar ook al had men geen maaimachines in gebruik genomen, zoo zouden de kikvorschen toch verdwenen zijn — ze zouden zijn verhongerd. De toepassing van kunstmest n.l. heeft van de vroeger van kleine diertjes en dierlijke organismen wemelende graslanden doode grassteppen gemaakt. Noch wormen, noch kevers of rupsen overleven het, indien het gras met kunstmest wordt bestrooid en ziet men er nog enkele vlinders vliegen, dan kan men ervan verzekerd wezen, dat deze van elders afkomstig zijn”.

Ook mijne ondervinding is het, dat groote vlinderrijkdom uitsluitend voorkomt op niet in cultuur gebracht en vooral niet met kunstmest bestrooid terrein.